

Я у світі

навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів

3 - 4 клас

Пояснювальна записка

Навчальний предмет «Я у світі» реалізує освітню галузь «Суспільствознавство» Державного стандарту початкової загальної освіти і спрямовується на соціалізацію особистості молодшого школяра, зокрема його громадянське і патріотичне виховання.

Метою предмета є формування здатності дитини на саморозвиток відповідно до своїх здібностей, інтересів і потреб; виховання молодшого школяра як громадянина України – вільної, демократичної, освіченої людини, здатної до незалежних моральних дій; формування навчальних вмінь і навичок та потреби в навчанні, а також здатності до практичного і творчого використання набутих знань; сприяння збагаченню духовного світу та моральної культури дитини, становленню її світогляду.

Ця мета досягається шляхом реалізації таких **завдань**:

— формування у дітей уявлень про себе як особистість, розуміння своєї неповторності, цінності для людини життя і здоров'я, сім'ї та родини, рідної мови, народних традицій і звичаїв, позитивного ставлення до національних цінностей українського народу та інших етносів і націй.

— виникнення в учнів стійкого відчуття належності до шкільної та місцевої громад, українського народу, європейської цивілізації та людства, позитивного ставлення до законів і атрибутів Української держави, почуття гордості за українців, які зробили вагомий внесок у розвиток української та світової спільнот;

– виховання гуманної, соціально активної особистості, здатної усвідомлювати переваги чеснот, норм, установок та якостей, притаманних громадянині демократичного суспільства;

– оволодіння способами діяльності і моделями поведінки, що відповідають чинному законодавству України, враховують інтереси і потреби громадян, передбачають повагу і взаєморозуміння між людьми;

– розвиток навичок взаємодії у сім'ї, колективі, суспільстві через активне спілкування з соціальним оточенням, накопичення досвіду комунікативної діяльності, толерантної поведінки, співпереживання і солідарності з іншими людьми;

– формування вміння самостійно приймати відповідальні рішення щодо власної моральної поведінки у різноманітних життєвих ситуаціях

(уміння зробити вибір і прийняти рішення в конкретній ситуації, знайти вихід із складної соціальної проблеми);

– випробування учнями себе у ролях громадянина України, члена шкільної громади, дитячого колективу, грамотного споживача та природокористувача, активного учасника соціальних, культурних, природоохоронних акцій, становлення навичок бажаної поведінки;

– утвердження ціннісного ставлення до навколишнього світу та тривалих мотивацій для здійснення позитивних вчинків.

Предмет „Я у світі” за навчальним планом реалізується в 3-4 класах і охоплює такі теми: „ Я – Людина”, „Я та інші”, „ Я – українець”, „ Я – європеєць”, що сприяє поетапному усвідомленню учнями єдності компонентів „Я – сім’я – школа – рідний край – Україна – світ”; розкриває взаємодію людей у сім’ї, колективі, суспільстві; передбачає активні контакти дітей з природним і соціальним оточенням, накопичення досвіду особистісного ставлення до системи цінностей демократичного суспільства.

Зміст навчальної програми підкреслює важливість набуття учнем/ученицею життєвих компетентностей, необхідних для життя в соціумі та швидкозмінному світі, спрямовує на особистісно орієнтований (перетворення змісту навчання з моделі для «всіх» на суб’єктивні надбання одного учня/учениці, що їх можна виміряти) і діяльнісний (може бути реалізований тільки в діяльності, тобто в процесі виконання конкретним учнем/ученицею певного комплексу дій) підхід до навчання. Особливо важливого значення надається зв’язку змісту навчання з життям, оскільки відсутність відповідного досвіду учнів потребує постійного залучення їх до аналізу життєвих ситуацій.

Відповідно до Рекомендації Європейського Парламенту та Ради (ЄС) "Про основні компетенції для навчання протягом усього життя" і Державного стандарту початкової загальної освіти реалізація завдань предмету «Я у світі» сприяє формуванню в молодших школярів **ключових компетентностей**:

соціальної (здатність налагоджувати взаємодію з іншими дітьми та дорослими, працювати в команді, знаходити порозуміння, запобігати конфліктам, приймати самостійні рішення, відповідати за їх наслідки для оточення, ціннісно ставитися до довкілля та своєї особистості);

громадянської (усвідомлення своїх прав і обов’язків, використання моделей поведінки, які відповідають нормам моралі і права, здатність критично мислити, приймати рішення, виявляти громадянську позицію у ставленні до природи, до людей, до самого себе);

загальнокультурної (здатність сприймати духовно – моральні основи життя людини, досягнення національної та світової культури, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності) опановувати моделі толерантної поведінки та стратегії конструктивної діяльності в умовах культурних, мовних, релігійних та інших відмінностей між народами, різноманітності світу й людської цивілізації.

уміння вчитися (здатність визначати мету своєї діяльності, проявляти зацікавленість навчанням, володіти навичками самоконтролю і самооцінки, набувати індивідуального досвіду самоорганізації, робити нескладні дослідження);

інформаційно-комунікативної (вміння добувати, осмислювати, аналізувати та використовувати інформацію з різних джерел, користуватися різноманітною довідковою літературою, уміння здійснювати комунікацію у групі та в колективі).

При цьому увага акцентується на результатах навчання, у якості яких розглядається не сума заучених знань, умінь, навичок, а здатність відповідно діяти в різних життєвих ситуаціях.

Курс має між предметних характер, не дублюючи попри це науково-пізнавального матеріалу інших навчальних предметів. Його зв'язки з іншими шкільними предметами зумовлені насамперед тим, що він, об'єктивно, є ядром виховних впливів початкової школи на дитину.

Пріоритетну роль в організації навчальної діяльності молодших школярів необхідно надавати активним методам і формам, що ґрунтуються на демократичному стилі, сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи, творчості, розвивають уміння міркувати, аналізувати, ставити запитання, шукати власні відповіді, робити висновки. Ефективними є колективні, групові та індивідуальні творчі справи, використання проектних, інтерактивних, інформаційно-комунікаційних технологій. Важливим є включення молодшого школяра в активну пізнавальну, дослідницьку діяльність (оскільки об'єкти вивчення важливо сприймати безпосередньо), створення умов для самовираження, організації комунікативного спілкування, застосування в навчальному процесі елементів дискусії, що є ефективними засобами розвитку особистості, її громадянської позиції.

Необхідно сприяти тому, щоб дитина використовувала набуті нею знання про способи громадянської активності як у знайомих, так і змінених, нових ситуаціях, що впливатиме на розвиток досвіду індивідуальної творчої діяльності.

Розподіл годин на вивчення кожної теми та вибір конкретного навчального матеріалу залишаються за вчителем.

3 клас (34 год)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
Я - Людина	
<p>Я – частина природи і суспільства. Мое зовнішнє «Я».</p> <p>Складові мого внутрішнього «Я»: світосприймання, характер, ідентичність (приналежність).</p> <p>Обговорення можливостей досягнення успіху.</p> <p>Обов'язкові умови успішного розвитку сучасної людини: навчання, праця.</p> <p>Самостійність та відповідальність.</p> <p><u>Практична робота (на вибір учителя та учнів):</u></p> <p>складання правил успішного навчання; планування свого робочого дня; складання правил роботи у групі.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <p><i>знає</i> що відрізняє людину від тварини (мислення, мова, праця); роль суспільних груп для розвитку (сім'я, дитячий колектив, друзі);</p> <p><i>володіє</i> прийомами планування робочого часу, тренування уваги, зосередженості, запам'ятовування;</p> <p><i>розуміє</i>, що досягнення мети залежить від наполегливості, старанності, працьовитості;</p> <p><i>наводить приклади</i> залежності успіху людини від її характеру;</p> <p><i>розпізнає</i> вчинки;</p> <p><i>розробляє</i> власні завдання для досягнення успіху в навчанні.</p>

Я та інші	
<p>Сім'я. Склад сім'ї. Мої основні права та обов'язки в сім'ї. Родинні стосунки.</p> <p><u>Практична робота</u></p> <p>Моделювання способів поведінки поштового ставлення до старших та інших членів сім'ї.</p> <p>Школа. Традиції рідної школи. Права і обов'язки учня/ учениці. Стосунки з однокласниками. Учніське</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <p><i>усвідомлює</i> потреби та інтереси сім'ї, власні права та обов'язки як члена родини;</p> <p><i>розуміє</i>, чому права та обов'язки батьків і дітей є взаємними;</p> <p><i>виявляє</i> шанобливе ставлення до старших, почуття відповідальності перед родиною;</p> <p><i>розповідає</i> про цінності своєї родини;</p> <p><i>усвідомлює</i> свої права та обов'язки як учня/учениці, як члена учнівської громади;</p> <p><i>наводить оцінні судження</i>, аргументує</p>

<p>самоврядування класу. Основні права і обов'язки членів учнівської громади класу.</p> <p><u>Навчальний проект (колективний)</u> Історія та традиції моєї школи (мого класу).</p> <p><u>Рольові ігри</u> Складання і застосування узагальнених правил поведінки в різних ситуаціях, з якими найчастіше зустрічаються діти в класі, у школі, під час екскурсії, походу і т.і.</p> <p><u>Соціальна акція (тематика за вибором учителя).</u></p> <p>Ми – споживачі.</p> <p><u>Рольова гра</u> «Супермаркет», «Рекламна агенція» (за вибором учителя)</p> <p><u>Практична робота</u> Складання і застосування узагальнених правил поведінки, пов'язаних з виконанням соціальних ролей пішохода, пасажира, покупця, відвідувача бібліотеки, кінотеатру тощо.</p> <p>Людські чесноти.</p> <p><u>Навчальний проект (груповий, за вибором учителя, учнів)</u> «Чи важко бути стриманим?», «Чому так важливо бути господарем свого слова», «Людина має творити добро».</p>	<p>переваги добрих вчинків; <i>бере участь</i> у колективних справах;</p> <p>доречно вживає слова етикету, дотримується правил поведінки як у стандартних так і в нових для учня/учениці ситуаціях.</p> <p><i>пояснює</i> свої права та обов'язки як споживача/споживачки;</p> <p><i>взаємодіє</i> в парній та груповій роботі відповідно до прийнятих правил;</p> <p><i>наводить приклади</i> ввічливого поводження, подільчivosti, доброти, працьовитості, виявляє ці якості у життєвих ситуаціях;</p>
<p>Я – українець</p>	

<p><u>Суспільство як єдність людських спільнот, їх різноманітність. Відносини людей у суспільстві.</u></p> <p>Україна – незалежна демократична держава. Символи держави: Герб, прапор, Гімн, їх значення. Громадяни України.</p> <p>Якими правами я наділений/наділена як громадянин/ громадянка України? Конституція України, Декларація прав дитини, Конвенція ООН про права дитини (<i>робота з адаптованими текстами цих документів</i>)</p> <p><u>Навчальний проект (груповий, за вибором учителя, учнів)</u></p> <p>«Подорожуємо Україною», «Історичні скарби України», «Чим славиться Україна?», «Славетні українці»</p> <p><u>Практична робота</u></p> <p>Розв’язання прогностичних задач «Що буде, якщо...» Моделювання правомірних способів поведінки.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p><i>розуміє</i> поняття: «суспільство», «громадянин»;</p> <p><i>усвідомлює</i> свою належність до українського суспільства; необхідність толерантного ставлення між людьми;</p> <p><i>усвідомлює</i> свою належність до українського суспільства;</p> <p><i>знає</i> державну символіку України;</p> <p><i>виявляє</i> шанобливе ставлення до символів держави;</p> <p><i>володіє найпростішими навичками:</i> - поведження в урочистих ситуаціях, в пам’ятних місцях;</p> <p><i>наводить приклади</i> неправомірної поведінки як порушення прав інших людей;</p> <p><i>обґрунтовує</i> необхідність відповідати за свої вчинки;</p> <p><i>встановлює</i> самостійно чи з допомогою вчителя основні взаємозв’язки між вчинком і наслідком, порушенням правил і відповідальністю;</p> <p><i>передбачає</i> можливі наслідки дій та вчинків;</p> <p><i>моделює</i> спосіб поведінки у відповідності до конкретної ситуації.</p>
Я – європеець	
<p>Україна – європейська держава. Європейський Союз – співтовариство народів Європи. Я – член європейської спільноти.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p><i>уміє</i> показати на карті, де знаходяться Україна та держави – найближчі сусіди України;</p> <p><i>має уявлення</i> про різноманітність народів Європи, їхніх культур і звичаїв, про місце України в Європі;</p>

<p><u>Навчальний проект (груповий, за вибором вчителя, учнів)</u> «Мої ровесники за кордоном», «Чим цікаві традиції та звичаї європейських народів», «Внесок українців у світову науку і культуру» «Винаходи людства, що змінили світ», «Відомі у світі народні промисли сучасної України».</p> <p>Земля – спільний дім для людей. Необхідність взаємодопомоги, співпраці, охорони природи спільними зусиллями; <u>Соціальна (екологічна) акція</u> <i>(тематика за вибором учителя).</i></p> <p><u>Практична робота</u> Що я можу розповісти про Україну своїм ровесникам за кордоном?</p>	<p><i>здійснює пошук</i> потрібної інформації з різних інформаційних джерел, обмінюється потрібною інформацією з однокласниками; висловлює емоційно-оцінні судження, обґрунтовує свою думку, уважно слухає повідомлення, міркування однокласників;</p> <p><i>встановлює і розвиває</i> в спільній діяльності з товаришами дружні взаємини; <i>висловлює</i> оцінні судження про діяльність людини, щодо збереження життя на Землі; <i>виявляє</i> бажання допомагати природі, захищати її.</p>
---	---

4 клас (34 годин)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до навчальних досягнень учня/учениці
Я – Людина	
<p>Я – неповторна людина. <u>Навчальний проект</u> (індивідуальний проект) Постать, що подолали життєві труднощі (за вибором учнів). Життя – найвища цінність. <u>Практична робота</u> (Обговорення ст. 6 Конвенції ООН про права дитини, ст. 3, ст. 21, ст. 27 Конституції України).</p>	<p>Учень/учениця: <i>має уявлення</i> про неповторність кожної людини (зовнішність, поведінка, здібності, характер), неприпустимість заподіяння будь-якої шкоди собі й іншим;</p> <p><i>розповідає</i> про свої інтереси, хобі;</p>

<p>Особистісний розвиток людини упродовж життя. Навчання як засіб досягнення життєвої мети. Як самому себе виховувати?</p> <p><u>Практична робота</u> (за вибором учителя)</p> <p>Плануємо пізнавальну діяльність (пізнавальну тему обирає учень).</p> <p>Планування самонавчання, взаємонавчання.</p> <p><u>Навчальний проект</u> (індивідуальний, за вибором учня)</p> <p>«Історія досягнень людини (в науці, спорті чи мистецтві)», «Мої досягнення».</p>	<p><i>пояснює</i>, чому всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах;</p> <p><i>розуміє</i> значення знань, освіти, працелюбства в житті людини, в досягненні життєвих успіхів;</p> <p><i>планує</i> свою діяльність для досягнення конкретної мети;</p> <p><i>наводить приклади</i> досягнень відомих людей;</p> <p><i>презентує</i> власні успіхи та успіхи людей, з яких бере приклад.</p>
--	---

Я та інші	
<p>Роль сім'ї в моєму житті. Мій родовід.</p> <p>Бюджет сім'ї. Економія і збереження майна.</p> <p><u>Навчальний проект</u> (дослідницький, індивідуальний)</p> <p>Дослідження своїх витрат за тиждень (які товари чи послуги були потрібними і якісними, а на покупці яких можна було зекономити)</p> <p>Культура поведінки учня.</p> <p>Засоби масової інформації мого міста/села/селища.</p> <p><u>Практична робота</u></p>	<p>Учень/учениця:</p> <p><i>пояснює</i>, чому права та обов'язки батьків і дітей є взаємними;</p> <p><i>дбає</i> про збереження майна та ощадливе використання сімейного бюджету;</p> <p><i>дбає</i> про збереження природних об'єктів, цілісність майна та ощадливе використання ресурсів школи, місцевої громади, до яких він/вона належить;</p> <p><i>має уявлення</i> про культуру взаємин людей в сім'ї, школі, на вулиці; <i>ініціює</i>, підтримує і завершує розмову, дотримуючись етикетних норм спілкування;</p> <p><i>виявляє</i> інтерес до діяльності засобів масової</p>

<p>Написання замітки до місцевої газети про важливі події, що відбулися в місті/селі/селищі.</p> <p><u>Соціальна (екологічна) акція</u> (тематика <i>за вибором учителя</i>).</p> <p>Чому виникають конфлікти? Як налагодити хороші взаємини?</p> <p><u>Практична робота</u></p> <p>Складання правил ведення дискусії. Дискусія (<i>на вибір вчителя</i>): «Чим відрізняється стійкість від упертості?», «Чи може неправда бути рятівною?», «Де закінчується щедрість і розпочинається марнотратство?», «В яких випадках бути хитрим добре, а в яких – погано.</p>	<p>інформації; розуміє її значення у житті людей;</p> <p><i>уміє</i> тримати дистанцію, відчувати межу бажаної-небажаної поведінки; бере участь в дискусії: вислуховує, погоджується, відстоює власну точку зору, домовляється;</p> <p>моделює спосіб поведінки у відповідності до конкретної ситуації.</p>
Я – українець	
<p>Україна – незалежна, демократична, правова держава. Національні та державні символи України. Конституція України (ст.10, ст. 20, ст. 67).</p> <p><u>Практична робота.</u></p> <p>Створення фотоколажу (проведення конкурсу малюнків) на одну із тем (на вибір): «Державні символи у моєму житті», «Хліб і сіль - символи української гостинності», «Свята нашої держави».</p> <p>Приклади правопорушень серед дітей і юридична відповідальність за їх скоєння.</p> <p>Моделювання різних соціальних ролей (учень-вчитель-директор</p>	<p><i>усвідомлює</i> призначення Конституції України та українського законодавства; <i>усвідомлює</i> себе громадянином України; <i>орієнтується</i> у своїх правах і обов'язках; <i>аргументує</i> значення дотримання правил співжиття в суспільстві, невідворотність відповідальності за порушення законів, прав інших людей; <i>дбає</i> про пам'ятки природи, історії та культури України. <i>знає</i> про можливі правопорушення серед дітей, <i>наводить</i> приклади;</p> <p><i>застосовує</i> знання про свої права у конкретних життєвих ситуаціях;</p>

<p>школи-продавець-екскурсовод-водій-міліціонер і т.д.)</p> <p><u>Навчальний проект (груповий, за вибором учнів)</u></p> <p>«Я пізнаю Україну», «Сім чудес України», «Визначні місця мого краю».</p>	
<p>Я – європеєць</p>	
<p>Україна на карті світу. Найбільші українські спільноти в інших країнах світу.</p> <p>Європейський Союз – співтовариство народів Європи.</p> <p><u>Навчальний проект (груповий, за вибором учнів)</u></p> <p>«Подорожуємо країнами Євросоюзу», «Подорожуємо країнами світу», «Українці, яких знає світ», «Знані в усьому світі українські вироби»</p> <p>Волонтерство як добровільна суспільно корисна діяльність.</p> <p><u>Практична робота</u></p> <p>Складання листа до ровесника-іноземця про свою країну.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p><i>має уявлення про різноманітність країн світу, про місце України на карті світу;</i></p> <p><i>розпізнає</i> символіку Європейського Союзу;</p> <p><i>розповідає</i> про окремі досягнення українців в різних галузях (у науці, культурі, спорті тощо);</p> <p><i>має уявлення про Землю як спільний дім для всіх людей, необхідність толерантного ставлення до різноманітності культур, звичаїв народів;</i></p> <p><i>бере участь у суспільно корисній діяльності.</i></p>